

ТЕМА: Профілактика неінфекційних, інфекційних, інвазійних захворювань людини, захворювань, що передаються статевим шляхом

Профілактика захворювань - це заходи, що запобігають їхньому виникненню.

Профілактика неінфекційних захворювань. Неінфекційні захворювання - це хворобливі стани, які виникають у результаті впливу фізіологічних, екологічних, поведінкових чинників і можуть мати генетичну причину (спадкову схильність). Серед неінфекційних захворювань найпоширенішими є: серцево-судинні (зокрема, гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця, інфаркт, інсульт), онкологічні, діабет, хронічні захворювання органів дихання, травлення, виділення тощо. Від цих патологій потерпають до 60 % дорослого та майже 20 % дитячого населення світу. Існує тісний взаємозв'язок неінфекційних захворювань з умовами і способом життя та факторами ризику (мал. 24.1).

Мал. 24.1. Основні чинники виникнення неінфекційних захворювань

Метаболічні чинники тісно пов'язані з поведінковими, а тому їхня дія може бути значно зниженою через дотримання здорового способу життя - відмову від шкідливих звичок, збалансоване харчування, фізичну активність тощо. Розуміння ролі генетичних чинників і поведінкових факторів ризику неінфекційних захворювань дає змогу розробляти індивідуальні програми профілактичних заходів з усунення факторів ризику і зміцнення організму (мал. 24.2).

Профілактика інфекційних захворювань. Поширення будь-якого інфекційного захворювання - це процес передачі збудника хвороби (вірусів, бактерій, грибів) від джерела (людини чи тварини, які захворіли) до сприйнятливого організму. Після зараження така людина сама може стати джерелом інфекції. Якщо інфекційне захворювання циркулює лише серед людей (джерелом збудників є тільки люди), його називають антропонозним (поліомієліт, менінгококова інфекція). Якщо джерелом інфекції для людини є винятково тварини (наприклад, сказ) - зоонозним. Існують й антропозоонозні захворювання, збудники яких є спільними для людей і тварин, а джерелом інфекції для людини є як хворі люди, так і хворі тварини (чума, сонна хвороба тощо).

Якщо паразитування збудників в організмі хазяїна перебігає без виражених клінічних проявів - це носійство збудників інфекції.

Протиінфекційні профілактичні заходи спрямовують на три ланки епідемічного процесу: своєчасне виявлення інфікованих; ізоляція (карантин) і лікування осіб, які захворіли; дезінфекція вогнища зараження.

Своєчасне виявлення людей, які захворіли, і застосування статистичних методів дає змогу визначити, коли поширення інфекційного захворювання перевищить епідемічний поріг і набуде характеру епідемії.

Мал. 24.2. Стратегії профілактики неінфекційних захворювань

Епідемічний поріг - це показник захворюваності на певне захворювання на певній території. Його визначають як відсоток населення, що захворіло (кількість захворілих на 100 тисяч населення). Цей показник розраховують на основі даних про захворюваність за багато років. Він дає змогу визначити початок зростання рівня захворюваності, що за певних умов може перерости в епідемію. Наприклад, 2019 р. епідемічний поріг захворюваності на грип становив 518,68 на 100 000 населення.

Заходи щодо ліквідації другої ланки епідеміологічного процесу такі:

- контроль за дотриманням громадянами правил і норм особистої гігієни;
- реклама і пропаганда гігієнічних навичок і санітарної культури населення;
- проведення органами охорони здоров'я протиепідемічних дій (санітарно-гігієнічний контроль за продажем харчових продуктів, особливо в осередках ураження, за станом об'єктів харчування та водопостачання; перевірка виконання правил приготування, зберігання і транспортування продуктів, готової їжі, якості води).

Для створення та зміцнення імунітету в населення потрібні:

- профілактична вакцинація;
- введення специфічних сироваток або антитіл, або імунотерапія;
- профілактичне застосування антибіотиків та інших протимікробних засобів.

Завдання. Нерідко під час епідемії грипу лікарі ставлять діагноз грип чи ГРВІ (гостра респіраторна вірусна інфекція) і призначають для лікування антибіотики. Подискутуйте в парах: чи буде ефективним таке лікування вірусних інфекцій. У яких випадках є доцільним призначення антибіотиків під час грипу чи ГРВІ?

Профілактика інвазійних захворювань. Інвазійні захворювання залежно від збудника поділяють на гельмінтози (збудниками є гельмінти), протозойні (збудники - одноклітинні твариноподібні організми), акаріази (збудники - кліщі) та ентомози (збудники - комахи). Для організації профілактичних заходів проти інвазійних захворювань потрібно знати цикли розвитку паразитів, їхніх переносників¹, особливості зараження, розвитку та перебігу інвазійного захворювання, а також встановити резервуари збудника інвазії з урахуванням географічної зони.

Важливою ланкою профілактики інвазійного захворювання є знищення переносників збудників за допомогою різноманітних методів: фізичних, хімічних, біологічних. Окремо виділяють генетичні методи боротьби, пов'язані з впливом на спадковий матеріал переносників. Наприклад, для боротьби з малярією у лабораторних умовах опроміненням стерилізують самців комарів, після чого випускають їх у природу, де вони паруються із самками. Потомство, отримане після такого парування, не розвивається взагалі або виявляється нежиттєздатним.

З-поміж специфічних засобів для лікування і профілактики інвазійних захворювань виділяють кілька груп препаратів. Антигельмінтні засоби, або антигельмінтики, застосовують для звільнення організму від гельмінтів. Запобігти зараженню гельмінтами допоможе елементарне дотримання правил особистої гігієни (миття рук перед вживанням їжі, після відвідування місць загального користування та спілкування з домашніми тваринами). Також потрібно овочі та фрукти, які вживають у сирому вигляді, обов'язково обдавати окропом; термічно обробляти рибу та м'ясо.

¹ Для трансмісивних захворювань.

Подібно до антигельмінтиків існують й препарати для боротьби з паразитичними та кровосисними комахами та кліщами, а також одноклітинними тваринами. Речовини, що відлякують шкідливих членистоногих, мають назву репеленти. Для профілактики нападу кровосисних комах і кліщів під час відвідування місць, де є ризик їхнього нападу, потрібно захищати тіло відповідним одягом.

Ключові терміни та поняття

профілактика захворювань, неінфекційні, інфекційні та інвазивні захворювання, носії збудників захворювань, епідемічний поріг, репеленти.

Перевірте здобуті знання

1. У чому полягає профілактика інфекційних та інвазійних захворювань? 2. Наведіть приклади неінфекційних, інфекційних та інвазійних захворювань. 3. Яких особин називають носіями збудників інфекції (інвазії)? 4. Що таке епідемічний поріг? Яке практичне значення цього показника? 5. З якою метою для профілактики зараження збудниками інфекційних (інвазійних) захворювань застосовують репеленти?

Поміркуйте

Чи правильним є вислів, що профілактика хвороби дешевша за її лікування?
Обґрунтуйте свою відповідь.

НАВЧАЛЬНІ ПРОЕКТИ

Особиста програма зміцнення здоров'я